

EVROPSKA
KOMISIJA

VISOKI PREDSTAVNIK
UNIJE ZA ZUNANJE
ZADEVE IN
VARNOSTNO POLITIKO

Bruselj, 18.5.2017
JOIN(2017) 18 final

**SKUPNO POROČILO EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU
EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ**

Poročilo o izvajanju pregleda evropske sosedске politike

Kazalo

1. UVOD	3
2. STANJE NA PODROČJU DVOSTRANSKEGA IN REGIONALNEGA SODELOVANJA	4
Dvostransko sodelovanje.....	4
Regionalno sodelovanje.....	8
3. NAPREDEK PRI KLJUČNIH PREDNOSTNIH NALOGAH	11
Dobro upravljanje, demokracija, pravna država in človekove pravice	11
Gospodarski razvoj za stabilizacijo	14
Varnost	19
Migracije in mobilnost	22
4. FINANČNA POMOČ ZA PODORO SOSEDSTVU	24
Skupno načrtovanje in boljše usklajevanje z državami članicami EU	25
Boljše sodelovanje z evropskimi finančnimi institucijami in mednarodnimi finančnimi institucijami, vključno s kombiniranjem	26
Skrbniški skladi	27
Prožnostna rezerva	28
Evropski načrt za zunanje naložbe	28
5. SKLEPNA UGOTOVITEV	29

Poročilo o izvajanju pregleda evropske sosedске politike

1. UVOD

To je prvo poročilo po pregledu evropske sosedске politike (ESP) iz novembra 2015¹, s katerim je bil vzpostavljen nov okvir za oblikovanje učinkovitejšega partnerstva med EU in njenimi sosedi ter podpiranje stabilizacije kot glavne prednostne naloge. V poročilu so navedene glavne politične prednostne naloge zunanjega delovanja EU, dogovorjene s Svetom² po objavi Globalne strategije za zunanjo in varnostno politiko Evropske unije junija 2016.

Pregled ESP je temeljil na obširnem posvetovanju s partnerji in državami članicami EU ter na njihovih prispevkih. Uvedel je nov pristop, ki zajema večje spoštovanje raznolikih teženj partnerjev EU, učinkovitejše prizadevanje na področjih skupnih interesov, nove delovne metode za podporo večjega občutka odgovornosti, ki jo imajo partnerji, ter večje udeležbe in deljene odgovornosti držav članic, pa tudi več prožnosti pri izvajanju politik in razvojnih skladov EU. To poročilo je odziv na zaveze iz pregleda ESP, da bodo vsi deležniki EU obveščeni o napredku ESP. Ocenjuje tudi napredek odnosov med EU in njenimi partnerji od sprejetja revidirane politike ter prikazuje, kako EU uresničuje nov pristop.

Razmere v evropskem sosedstvu in znotraj EU potrjujejo, kako pomembni so tesni in plodni delovni odnosi med EU in njenimi sosedi. EU podpira neodvisnost, suverenost in ozemeljsko celovitost vseh partnerskih držav, kar je tudi skladno z načeli Ustanovne listine Združenih narodov. Teroristični napadi v EU in sosednjih državah kažejo, da je treba še naprej krepiti sodelovanje na področju varnosti ter na področju političnih in socialno-ekonomskih dejavnikov nasilnega ekstremizma. Obravnava nezakonitih migracij in odzivanje na pritoke beguncev ostajata pomembna izziva za EU in njene sosede ter ključni področji, na kateri se je treba osredotočiti zaradi nestabilnosti, ki izhaja iz konfliktov, zlasti v Libiji in Siriji. Vzhodne države sosedstva se še vedno spoprijemajo z družbeno preobrazbo, ki poteka ob pritisku vse agresivnejše ruske zunanje politike.

To poročilo poudarja, kako si EU in njeni partnerji na vzhodu in jugu prizadevajo spodbujati stabilizacijo in odpornost, pri čemer se osredotočajo zlasti na gospodarski razvoj, zaposljivost, zaposlovanje mladih ter uresničevanje zaveze EU v zvezi s spodbujanjem demokracije in pravne države, spoštovanjem človekovih pravic in dobrim upravljanjem z učinkovitimi in odgovornimi javnimi upravami in udeležbo civilne družbe.

V letu 2016 je bil z novimi oblikami prilagojenih partnerstev dosežen napredek pri oživitvi odnosov s sosednjimi državami. Vključeval je prizadevanja za nove okvire za dvostransko sodelovanje v obliki prednostnih nalog partnerstva in posodobljenih pridružitvenih načrtov, prilagojene posameznim državam. S pristopom skupnega prevzemanja odgovornosti je mogoče bolje izkazati posamezne potrebe in težnje partnerskih držav ter interese in vrednote EU.

¹ Skupno sporočilo JOIN(2015) 50 final, sprejeto 18. novembra 2015, in sklepi Sveta z dne 14. decembra 2015.

² Sklepi Sveta o globalni strategiji za zunanjo in varnostno politiko Evropske unije (dokument št. 13202/16 z dne 17. oktobra 2016): <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13202-2016-INIT/sl/pdf>.

Finančna pomoč za podporo novim prednostnim nalogam ESP se uporablja bolj prilagodljivo. Države članice so v celoti sodelovale v procesu opredelitve teh prednostnih nalog tudi zaradi boljšega usklajevanja na področju finančne pomoči in skupnega načrtovanja programov. Zagotovljena je bila tudi večja udeležba civilne družbe in drugih deležnikov.

Zunanje ukrepanje EU bo v prihodnjih letih temeljilo na globalni strategiji, revidirana ESP pa je pomemben instrument za doseganje njenih ciljev, zlasti za uresničevanje potrebe po krepitvi odpornosti držav in družb vzhodno in južno od EU, v skladu z ustreznimi sklepi Sveta³. Revidirana ESP je skladna tudi z Rimsko izjavo, ki spodbuja večjo vlogo Evrope na svetovnem prizorišču⁴, ter z Agendo 2030 za trajnostni razvoj in njenimi cilji trajnostnega razvoja.

V nadaljevanju je opisan napredek dvostranskega in regionalnega sodelovanja EU s partnerji, navedene so podrobnosti o napredku na ključnih področjih sodelovanja, opisani so učinki finančne pomoči in naveden je vpogled v razvoj ESP.

2. STANJE NA PODROČJU DVOSTRANSKEGA IN REGIONALNEGA SODELOVANJA

Dvostransko sodelovanje

V revidirani ESP je priznано, da imajo posamezni partnerji v odnosih z EU različne težnje in interese. Leta 2016 je EU partnerje povprašala po mnenjih o prihodnjih ukrepih ter začela in končala posvetovanja z več državami ESP o novih okvirih za dvostransko sodelovanje. Cilj je bil s prednostnimi nalogami partnerstev, posodobljenimi pridružitvenimi načrti ali obstoječimi akcijskimi načrti ugotoviti, kaj posamezne države pričakujejo od odnosov z EU. Ti skupni dvostranski dokumenti, ki izkazujejo skupne politične prednostne naloge, so bili podlaga za tekoče načrtovanje novih dvostranskih programov pomoči (enotni okviri podpore) v okviru evropskega instrumenta sosedstva za obdobje 2017–2020, ki poteka v tesnem sodelovanju z nacionalnimi organi partnerskih držav in vsemi drugimi zadevnimi deležniki, vključno s civilno družbo, socialnimi partnerji, lokalnimi in regionalnimi organi ter organizacijami zasebnega sektorja.

Prednostne naloge partnerstva z Libanom in Jordanijo so bile sprejete konec leta 2016⁵. Da bi se obema državam pomagalo pri obravnavi pritoka beguncev zaradi sirskega konflikta, sta bila dogovorjena pakta s prednostnim ukrepanjem in skupnimi zavezami ter priložena prednostnim nalogam partnerstva. Obe partnerski državi sta že prejemale pomoč EU za izpolnjevanje potreb beguncev ranljivih gostiteljskih skupnosti ter spodbujanje njihove

³ Sklepi Sveta o globalni strategiji za zunanjo in varnostno politiko Evropske unije (dokument št. 13202/16 z dne 17. oktobra 2016): <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13202-2016-INIT/sl/pdf>.

⁴ Rimski izjava, 25. marec 2017 (http://www.consilium.europa.eu/press-releases-pdf/2017/3/47244656633_en.pdf).

⁵ Sklep št. 1/2016 Pridružitvenega sveta EU-Libanon z dne 11. novembra 2016 o dogovoru o prednostnih nalogah partnerstva EU-Libanon (<http://www.consilium.europa.eu/sl/press/press-releases/2016/11/15-eu-lebanon-partnership/>) in prednostne naloge partnerstva EU-Jordanija in priložen pakt, 20. september 2016 (<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12384-2016-ADD-1/sl/pdf>).

odpornosti in samozadostnosti, s čimer se je zagotovil pristop povezovanja pomoči, rehabilitacije in razvoja, ki zajema tudi humanitarno pomoč in omogoča dolgoročne koristi na različnih področjih, kot je javno zdravje, izobraževanje in ustvarjanje delovnih mest.

Pogajanja o prednostnih nalogah partnerstva so bila priložnost za novo oblikovanje odnosov z Alžirijo in Egiptom.

Prednostne naloge partnerstva z Alžirijo so bile sprejete marca 2017⁶. Potekali so pogovori o energiji in migracijah; podpisan je bil dogovor o civilni zaščiti in sprejeti so bili programi sodelovanja na področju obnovljive energije, diverzifikacije gospodarstva in upravljanja javnih financ kot odziv na velike gospodarske in finančne izzive, s katerimi se Alžirija zdaj spopada.

Decembra 2016 je bil začasno dogovorjen osnutek prednostnih nalog partnerstva z Egiptom. Zunanji minister Šukri je bil povabljen na marčevsko zasedanje Sveta za zunanje zadeve na pogovore o različnih načinih uresničevanja prednostnih nalog.

Obstoječe oblike sodelovanja s Tunizijo so bile leta 2016 okrepljene. Septembra 2016 je bilo sprejeto skupno sporočilo⁷, v katerem so bili določeni nadaljnji ukrepi za spodbujanje dolgoročne stabilnosti, vključno z dobrim upravljanjem, reformo pravosodja, družbeno-gospodarskim razvojem in varnostjo. Bilo je tudi podlaga za ustanovitev skupnega parlamentarnega odbora EU-Tunizija septembra 2016 in za znaten prispevek EU na konferenci za vlagatelje Tunizija 2020, ki je potekala novembra 2016.

EU je podprla program Maroka za reforme v najrazličnejših socialnih (izobraževanje, zdravje, socialna zaščita, spol, tehnično poklicno izobraževanje in usposabljanje), gospodarskih (približevanje pravne ureditve, zelena rast, kmetijstvo in upravljanje javnih financ) in pravosodnih sektorjih. Tehnično in finančno sodelovanje z Marokom se je nadaljevalo v obdobju pravne negotovosti do odločitve Sodišča v zvezi s Sporazumom o kmetijstvu med EU in Marokom.

Notranje razmere v Libiji ostajajo zelo zapletene in negotove kljub podpisu libijskega političnega sporazuma decembra 2015. Sodelovanje EU se je prilagodilo zelo specifičnim okoliščinam, tudi z usmeritvijo podpore prek občin. Mednarodna skupnost, tudi EU, je zavezana popolnemu izvajanju libijskega političnega sporazuma in nadaljnjemu posredovanju s ciljem združiti vse akterje v Libiji, da bi dosegli celovit sporazum za ponovno vzpostavitev reda in miru, okrepitev pravne države, vzpostavitev civilnega nadzora nad oboroženimi in varnostnimi silami, preprečitev finančnega zloma, ohranitev enotnosti države ter boj proti terorizmu in nezakonitim migracijam.

⁶ Dok. UE-AL 3101/17 ADD1 z dne 7. marca 2017 - Priorités communes de Partenariat entre la République Algérienne Démocratique et Populaire (Algérie) et l'Union européenne (UE) au titre de la Politique européenne de voisinage révisée (<http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/03/13-eu-algeria/>).

⁷ Krepitev podpore EU Tuniziji, JOIN(2016) 47 final.

Strategija EU za Sirijo⁸ določa strateške cilje EU, takojšnje cilje in vrste ukrepov za končanje vojne v Siriji ter obravnavo takojšnjih in dolgoročnih humanitarnih posledic. Opredeljuje, kako lahko EU odločilneje prispeva k iskanju trajne politične rešitve v Siriji v okviru obstoječega okvira, dogovorjenega v ZN. Navaja tudi, kako lahko EU še naprej pomaga več kot 13 milijonom ljudem v stiski v Siriji, pomaga pri krepitvi odpornosti in stabilnosti v državi ter podpira obnovo po sklenitvi sporazuma ter prostovoljno, dostojanstveno in varno vračanje beguncev in notranje razseljenih oseb, ko se bo začela verodostojna politična tranzicija.

Dvostranski programi s sirsko vlado se ne izvajajo že od leta 2011, vendar EU Sircem pomaga z zagotavljanjem humanitarne pomoči, ki rešuje življenja, in podpiranjem odpornosti ter sodelovanjem s civilno družbo in NVO. Podpora EU je osredotočena na vprašanja, kot so odpornost na ravni skupnosti, zagotavljanje javnih storitev in lokalnega upravljanja, človekove pravice in odgovornost, vzpostavljanje miru ter vprašanja enakosti spolov in manjšin, da bi se okrepila zmožnost organizacij civilne družbe za udeležbo pri tranziciji in stabilizaciji države. Leta 2016 je EU znatno povečala nehumanitarno pomoč z združevanjem čezmejne pomoči in podpore iz Sirije s ciljem izpolniti potrebe sirskega prebivalstva in okrepiti lokalno odpornost. EU zelo pomaga tudi petim milijonom sirskih beguncev v sosednjih državah in njihovim gostiteljskim skupnostim, saj jim zagotavlja humanitarno pomoč in podporo krepitvi odpornosti z močnim poudarkom na izobraževanju, dostopu do osnovnih storitev in ukrepih, namenjenih zagotavljanju preživetja beguncev za krepitev odpornosti in samozadostnosti. EU je bila skupaj z državami članicami največja donatorka na londonski konferenci o Siriji februarja 2016 in uporablja vrsto instrumentov za pomoč državam, ki se spopadajo s socialno-ekonomskimi in okoljskimi posledicami krize v Siriji. Na mednarodni konferenci o podpori prihodnosti Sirije in širše regije, ki jo je gostila EU in je potekala v Bruslju aprila 2017, so udeleženci ponovno potrdili popolno podporo in zavezo pogovorom med sirskimi stranmi v Ženevi pod okriljem ZN kot edinemu forumu, primernemu za oblikovanje politične rešitve. Posebej je bila poudarjena vloga civilne družbe v tem procesu. Udeleženci konference so se zavezali prispevku v višini 5,6 milijarde EUR v letu 2017, od tega so EU in države članice prispevale 3,7 milijarde EUR, vključno z 1,2 milijarde EUR prispevka EU za humanitarno pomoč in pomoč za krepitev odpornosti. To je bila ponovna potrditev zaveze iz Londona. Evropska unija je dodatnih 560 milijonov EUR v letu 2018 namenila Jordaniji, Libanonu in Siriji.

V zvezi z Izraelom in Palestino⁹ EU ostaja trdno zavezana rešitvi dveh držav, ki je bistvena za mir, stabilnost in dolgoročni razvoj regije. EU je močno prispevala h krepitvi zmogljivosti Palestinske oblasti, predvsem pri izvajanju ključnih reform na področjih, kot so konsolidacija javnih financ, regulativni okvir in vključevanje državne uprave. Sredstva EU so bila namenjena tudi naložbam, ki lahko prispevajo k trajnim izboljšavam življenjskih pogojev, zlasti na območju Gaze.

⁸ Skupno sporočilo z naslovom Elementi strategije EU za Sirijo (JOIN(2017) 11 final z dne 14. marca 2017) in Sklepi Sveta za zunanje zadeve o strategiji EU za Sirijo z dne 3. aprila 2017 (<http://www.consilium.europa.eu/sl/press/press-releases/2017/04/03-fac-conclusions-syria/>).

⁹ To poimenovanje se ne razlaga kot priznanje palestinske države in ne posega v posamezna stališča držav članic EU glede tega vprašanja.

V vzhodnem sosedstvu so potekala usklajena prizadevanja za nadaljnji razvoj odnosov na način, ki bolje izkazuje posebne značilnosti partnerjev.

EU je zavezana političnemu pridruževanju in gospodarskemu povezovanju z Ukrajino. V ta namen se od leta 2014 začasno uporabljajo deli pridružitvenega sporazuma, poglobljeno in celovito prostotrgovinsko območje pa se začasno izvaja od 1. januarja 2016. V zadnjih dveh letih je bilo s politično, tehnično in finančno podporo EU veliko dela opravljenega za stabilizacijo in modernizacijo države, saj je ukrajinska vlada sprejela pomembne reforme predvsem na področjih boja proti korupciji, neodvisnosti sodstva in javne uprave. Podpora za politično in gospodarsko stabilizacijo Ukrajine se izvaja v okviru makrofinančne pomoči in programov posebnih ukrepov.

EU ostaja zavezana političnemu pridruževanju in gospodarskemu povezovanju z Gruzijo. Odnose s to državo je še bolj okrepila julija 2016 z začetkom veljavnosti Pridružitvenega sporazuma EU-Gruzija (ki se je začasno uporabljal od leta 2014), tekočim pregledom pristopnega načrta EU-Gruzija za obdobje 2017–2020¹⁰ ter pristopom Gruzije k Pogodbi o ustanovitvi Energetske skupnosti oktobra 2016. Dialog o liberalizaciji vizumskega režima med EU in Gruzijo¹¹ se je izkazal kot učinkovito orodje za spodbujanje obsežnih reform in je pomenil podlago za začetek veljavnosti kratkih brezvizumskih potovanj konec marca 2017.

Odnosi z Republiko Moldavijo (v nadaljnjem besedilu: Moldavija) so se nadaljevali v okviru Pridružitvenega sporazuma EU-Moldavija, ki je začel veljati julija 2016 (začasno se je uporabljal od leta 2014). Pristopni načrt za obdobje 2017–2020 je v postopku pregleda.

Začela so se posvetovanja o prednostnih nalogah partnerstev z Armenijo, Azerbajdžanom in Belorusijo.

Pogajanja z Armenijo o novem sporazumu o celovitem in okrepljenem partnerstvu so se končala februarja 2017. Sodelovanje EU z Armenijo je osredotočeno na gospodarske reforme in reforme upravljanja za krepitev odpornosti države in vključujoč gospodarski razvoj. Pogajanja o celovitem sporazumu z Azerbajdžanom, ki bo nadomestil sporazum o partnerstvu in sodelovanju (veljaven od leta 1999), so se začela februarja 2017. EU ostaja zavezana okrepljenemu sodelovanju z Azerbajdžanom, tudi na področjih gospodarskega razvoja, poveztivosti in podpore civilni družbi.

Da bi se bolje izkazalo stanje dvostranskih odnosov, je bila na začetku leta 2016 ustanovljena neformalna usklajevalna skupina, sestavljena iz visokih uradnikov EU in Belorusije. Na oblikovanje prihodnje politike Unije do Belorusije bodo še naprej odločilno vplivali konkretni ukrepi Belorusije za spoštovanje splošnih temeljnih svoboščin, pravne države in človekovih pravic, vključno z uporabo smrtni kazni.

Pet od šestih držav vzhodnega partnerstva pretresajo konflikti. EU je podpirala diplomatska prizadevanja za iskanje mirne rešitve konflikta na vzhodu Ukrajine s popolnim izvajanjem sporazumov iz Minska, še naprej v celoti podpira mirno rešitev konfliktov v separatističnih regijah Južne Osetije in Abhazije ter mirno rešitev spora na območju pridnestrške regije s

¹⁰ https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/associationagenda_2014_en.pdf.

¹¹ http://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-17-363_en.htm.

posebnim statusom za Pridnestrje. EU še naprej podpira mirno rešitev konflikta v Gorskem Karabahu, kjer je sedanje stanje nevzdržno. Vojaška rešitev ni mogoča, konflikt je treba čim prej rešiti politično v skladu z mednarodnim pravom. EU še naprej podpira mediacijska prizadevanja in predloge sopedredujočih skupini iz Minska, ki deluje pod okriljem OVSE.

Regionalno sodelovanje

Vzhodno partnerstvo združuje EU in šest držav vzhodnega sosedstva ter je platforma za sodelovanje na področjih, ki so v skupnem interesu. Vodijo ga štiri prednostne naloge, dogovorjene na vrhu v Rigi¹² leta 2015: gospodarski razvoj in tržne priložnosti; krepitev institucij in dobrega upravljanja; povezljivost, energetska učinkovitost, okolje in podnebne spremembe ter mobilnost in medosebni stiki.

Na podlagi teh prednostnih nalog se od leta 2016 za vzhodno partnerstvo uporablja bolj v rezultate usmerjen pristop, s stalnim poudarkom na krepitvi državne in družbene odpornosti. Nov strateški delovni načrt, ki združuje dvostransko in regionalno sodelovanje, je z osredotočanjem na doseganje 20 ciljev do leta 2020 namenjen usmerjanju dela EU in šestih držav med srečanji na vrhu. Vsak cilj je povezan z orodji za izvajanje, pri čemer je treba do naslednjega srečanja na vrhu vzhodnega partnerstva novembra 2017 doseči jasne mejnike, do leta 2020 pa cilje. Vzoredno se je delo nadaljevalo v okviru sinergije Črnega morja¹³.

Vzhodno partnerstvo sodeluje z družbami in institucijami svojih partnerjev, vključno z zakonodajalci v okviru parlamentarne skupščine EURONEST¹⁴ ter občinskimi in lokalnimi oblastmi v okviru CORLEAP¹⁵. Forum civilne družbe vzhodnega partnerstva in nacionalne platforme civilne družbe so prispevali k političnemu dialogu na vseh ravneh, od pridružitvenih odborov do dejavnosti svetov in platform, vključno s srečanji ministrov. V okviru vzhodnega partnerstva je potekalo več takšnih srečanj ministrov, tudi na področjih zdravja, pravosodja in notranjih zadev, malih in srednjih podjetij (MSP), okolja in podnebnih sprememb, digitalnega gospodarstva ter raziskav in inovacij.

Učinkovito sporočanje politik EU v regiji je bilo okrepljeno z novo projektno skupino EU za strateško komunikacijo z vzhodom in z izboljšanjem prepoznavnosti programov EU za sodelovanje. V Armeniji in Moldaviji so bile oblikovane kampanje proti korupciji in v podporo pravni državi. Dodatne dejavnosti komunikacije so spodbujale konkretne koristi pomoči EU za državljane v Gruziji, kot so liberalizacija vizumskega režima in pridružitveni sporazumi. V Ukrajini je okvir „Skupaj smo močnejši“ pripomogel k oblikovanju držnega in skladnega sporočila o pomoči EU za Ukrajino.

Teritorialno sodelovanje z državami članicami in državami vzhodnega partnerstva prek zunanjih meja EU se je nadaljevalo s sprejetjem programov čezmejnega sodelovanja za

¹² http://eeas.europa.eu/archives/docs/eastern/docs/riga-declaration-220515-final_en.pdf.

¹³ Sporočilo o sinergiji Črnega morja – Nova pobuda za regionalno sodelovanje, COM(2007) 160 final z dne 11. aprila 2007, in skupna izjava ministrov za zunanje zadeve držav Evropske unije in širšega črnomoškega območja (Kijev, 14. februar 2008).

¹⁴ Poslanci Evropskega parlamenta in poslanci parlamentov vzhodnoevropskih partnerskih držav.

¹⁵ Konferenca regionalnih in lokalnih oblasti za vzhodno partnerstvo.

obdobje 2014–2020¹⁶ v zvezi s programi za kopensko mejo, prečkanje morja in morske bazene. Dosežen je bil napredek pri krepitvi učinkovitega sodelovanja Moldavije in Ukrajine v makroregionalni strategiji EU za Podonavje¹⁷.

Unija za Sredozemlje združuje države članice EU, države južnega sosedstva in druge države Sredozemlja. V pregledu ESP je navedeno, da bo v okviru prizadevanj za regijsko sodelovanje v južnem sosedstvu prednost imela Unija za Sredozemlje. Jordanija je od leta 2012 sopredsedujoča Uniji za Sredozemlje, kar poudarja skupno prevzemanje odgovornosti tega pomembnega foruma. Na pobudo VP/PP so potekala srečanja zunanjih ministrov, nazadnje januarja 2017. Unija za Sredozemlje pomeni edinstveno priložnost v regiji za združevanje vseh zadevnih partnerjev in lahko regiji prinese neposredne koristi, zlasti na področjih zaposlovanja mladih, podjetništva, okolja, vode in infrastrukture. To je razvidno iz zasedanj ministrov Unije za Sredozemlje, na katerih so se ministri dogovorili o skupnih prednostnih nalogah na ključnih področjih, na primer o modrem gospodarstvu (novembra 2015)¹⁸, zaposlovanju in delu (septembra 2016)¹⁹ ter energiji (decembra 2016)²⁰. Prvo zasedanje ministrov Unije za Sredozemlje o regionalnem sodelovanju in načrtovanju (junija 2016) je prineslo večjo zavezo partnerskih držav okviru regionalnega sodelovanja s poudarkom na konkretnih in oprijemljivih pobudah in projektih. Ministri so na zasedanju Unije za Sredozemlje za področje vode, ki je potekalo aprila 2017, odobrili pripravo vodne agende Unije za Sredozemlje za regijo²¹. Ministri za zunanje zadeve Unije za Sredozemlje so 23. januarja 2017 v Barceloni podprli načrt²² s konkretnimi predlogi za revizijo obstoječih prednostnih nalog in povečanje sinergij. EU si je še naprej prizadevala za organizacijo ministrske konference Unije za Sredozemlje o trgovini. Za obravnavo vprašanj digitalnega gospodarstva na regionalni ravni je bila ustanovljena strokovna delovna skupina za digitalno gospodarstvo.

EU je sodelovanje okrepila tudi z Ligo arabskih držav. V okviru strateškega dialoga med EU in Ligo arabskih držav, ki se je začel novembra 2015 v Bruslju, sta bili že delujočim delovnim skupinam za boj proti terorizmu, boj proti orožju za množično uničevanje, krizno upravljanje, zgodnje opozarjanje in odzivanje na krize ter humanitarno pomoč dodani še delovna skupina za boj proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu in delovna skupina za mednarodne migracije. Do zdaj sta se delovni skupini osredotočali na politične dialoge in izmenjave dobrih praks. Ministri EU in Lige arabskih držav so na zasedanju v Kairu decembra 2016 potrdili skupni delovni program, ki daje poudarek dejavnostim v zvezi s kriznim upravljanjem, civilno družbo, človekovimi pravicami, diplomacijo, opazovanjem volitev in večji udeležbi žensk pri gospodarskem razvoju. VP/PP se je udeležila letnega vrha Lige arabskih držav, ki je potekal marca 2017 v Jordaniji.

¹⁶ http://eeas.europa.eu/archives/docs/enp/pdf/financing-the-enp/cbc_2014-2020_programming_document_en.pdf.

¹⁷ http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/cooperation/macro-regional-strategies/danube/.

¹⁸ https://webgate.ec.europa.eu/maritimeforum/sites/maritimeforum/files/2015-11-17-declaration-on-blue-economy_en_0.pdf.

¹⁹ <http://ufmsecretariat.org/wp-content/uploads/2016/09/UfM-Ministerial-Declaration-Employment-and-Labour.pdf>.

²⁰ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15224-2016-INIT/en/pdf>.

²¹ www.consilium.europa.eu/en/meetings/gac/2017/04/st08307_en17_pdf/.

²² <http://ufmsecretariat.org/wp-content/uploads/2017/01/UfM-Roadmap-23-JAN-2017.pdf>.

Sodelovanje EU z Organizacijo islamskega sodelovanja je dobilo nov zagon z uspešno soorganizacijo dogodka na visoki ravni, posvečenega boju proti diskriminaciji muslimanov in sovraštvu do njih, ki je januarja 2016 potekal v New Yorku.

Letni bruseljski Forum civilne družbe – južno sosedstvo je že od začetka leta 2014 ključna komponenta tekočega posvetovanja s civilno družbo v okviru pobude, katere cilj je okrepiti mehanizme za dialog med civilno družbo, EU in organi držav južnega sosedstva. Vsebinske razprave foruma leta 2016 so bile osredotočene na migracije in mobilnost, zmanjševanje neenakosti in ožjenje prostora za civilno družbo. Fundacija Anna Lindh, ki združuje 5 000 organizacij civilne družbe v 42 državah Unije za Sredozemlje, je še vedno najpomembnejši sogovornik EU v zvezi z medkulturnim dialogom in spodbujanjem medsebojnega razumevanja.

EU je podprla ustanovitev SESAME²³, edinstvene mednarodne pobude za znanstveno diplomacijo s sedežem v Jordaniji, zasnovane kot pobuda „znanost za mir“. Je prvo večje mednarodno središče za raziskave na Bližnjem vzhodu. Vključuje tudi države iz regije zunaj sosedstva (Bahrajn, Iran, Pakistan in Turčija).

Velik napredek je bil dosežen tudi pri oblikovanju partnerstva za raziskave in inovacije na območju Sredozemlja (PRIMA), katerega cilj je razviti nove rešitve za trajnostno upravljanje voda in proizvodnjo živil.

EU želi tudi sodelovati pri drugih oblikah regionalnega sodelovanja in jih spodbujati, zlasti v južnem sosedstvu, kjer je regionalno sodelovanje omejeno. Tako EU sodeluje pri različnih oblikah zahodnosredozemskega dialoga 5+5²⁴ in je velika zagovornica boljšega sodelovanja med državami Magreba.

Poleg tega EU sodeluje z vsemi afriškimi državami, tudi severnoafriškimi, v okviru skupne strategije Afrike in EU²⁵ ter s sodelovanjem z Afriško unijo. Komisija in visoka predstavnica sta nedavno sprejeli skupno sporočilo²⁶, ki je strateškemu partnerstvu z Afriko dalo nov zagon.

Na splošno si EU prizadeva za izboljšanje strateške komunikacije in oblikovanje strategij, prilagojenih ciljnim skupinam na vzhodu in jugu. Zlasti program OPEN²⁷ prispeva k bolj osredotočenim dejavnostim komuniciranja z uporabo običajnih javnomnenjskih raziskav in usmerjanjem sporočil v državah ESP s kampanjami na družbenih omrežjih, stiki med ljudmi in medijskim usposabljanjem. Poleg tega bo EU zaradi uporabe kulture kot orodja za javno diplomacijo postala prepoznavnejši in močnejši globalni akter v sosedstvu.

3. NAPREDEK PRI KLJUČNIH PREDNOSTNIH NALOGAH

²³ Sinhrotronska svetloba za eksperimentalno znanost in aplikacije na Bližnjem vzhodu.

²⁴ Ta dialog vključuje pet držav s severne obale Sredozemlja (Španijo, Francijo, Italijo, Malto in Portugalsko) in pet držav z južne obale (Alžirijo, Libijo, Maroko, Mavretanijo in Tunizijo).

²⁵ http://www.africa-eu-partnership.org/sites/default/files/documents/eas2007_joint_strategy_en.pdf.

²⁶ JOIN(2017) 17 final z dne 4. maja 2017.

²⁷ Sosedski program OPEN je začel delovati novembra 2015.

Splošen cilj revidirane ESP je podpirati stabilizacijo evropskega sosedstva in njegovo odpornost. Zasleduje se s ciljnimi ukrepi, ki kažejo, katera so prednostna interesna področja EU, omenjena v pregledu: dobro upravljanje, demokracija, pravna država in človekove pravice; gospodarski razvoj za stabilizacijo; varnost ter migracije in mobilnost.

Tudi partnerji se strinjajo, da je treba posebno pozornost nameniti reformam za krepitev ključnih javnih storitev ter odpornosti družb in skupnosti pri prilagajanju na hitre spremembe in zunanje pritiske. S takimi reformami lahko EU državljanom tudi zagotovi konkretne koristi, na primer z liberalizacijo vizumskega režima, podporo ustvarjanju priložnosti in zaposlovanja za mlade ter večjo prožnostjo pri obravnavi gospodarskih in trgovinskih odnosov posamezne države z EU.

Dobro upravljanje, demokracija, pravna država in človekove pravice

Stabilnost EU temelji na dobrem upravljanju, demokraciji, pravni državi in človekovih pravicah, podpiranje reform na teh področjih pa je ključno za cilj ESP glede stabilizacije. EU podpira prizadevanja za spodbujanje pravne države in demokratičnih vrednot, vključno z reformo pravosodja in njegovo neodvisnostjo, bojem proti korupciji, varstvom človekovih pravic, temeljnimi svoboščinami in dialogom s civilno družbo. Ti elementi so zelo pomembni v razpravah o prednostnih nalogah partnerstev in revidiranih pridružitvenih načrtih. EU v političnem dialogu še naprej sodeluje s partnerji in spodbuja spoštovanje mednarodnih zavez na področju človekovih pravic.

V nekaterih državah ESP so imeli volitve. V večini primerov so potekale skladno z veljavnimi mednarodnimi standardi za demokratične in pregledne volitve. V Egiptu so bili institucionalni ukrepi, predvideni v načrtu za tranzicijo, izvedeni konec leta 2015, ko so potekale parlamentarne volitve. Parlamentarne volitve v Jordaniji je misija EU za opazovanje volitev ocenila kot „pregledne in dobro vodene“²⁸. EU je dosledno podpirala razvoj volilnega sistema Jordanije in je februarja 2017 sprejela nov program, vreden 15 milijonov EUR²⁹, za nadaljnjo krepitev demokratičnega upravljanja. Misija strokovnjakov EU za volitve je oktobra 2016 spremljala parlamentarne volitve v Maroku in jih ocenila kot napredek v konsolidaciji programa reform, ki ga je Maroko izvajal od leta 2011³⁰. Parlamentarne volitve v Gruziji je misija za opazovanje volitev urada OVSE za demokratične institucije in človekove pravice (OVSE/ODIHR) pozitivno ocenila kot „konkurenčne in dobro vodene, pri katerih so bile temeljne svoboščine na splošno spoštovane“³¹. Mednarodna misija za opazovanje parlamentarnih volitev v Belorusiji je septembra 2016 zaznala pripravljenost za volilno reformo in izpostavila prve ukrepe Belorusije za obravnavo nekaterih dolgotrajnih težav,

²⁸ https://eeas.europa.eu/election-observation-missions/eom-jordan-2016_en/16317/European%20Union%20Election%20Observation%20Mission%20to%20Jordan%20presents%20its%20final%20report%20including%20recommendations%20for%20further%20improvement%20of%20elections.

²⁹ https://eeas.europa.eu/delegations/jordan/20411/european-union-supports-jordan-political-and-environmental-reforms-eu115-million_en.

³⁰ https://www.ecoi.net/file_upload/1226_1481615902_morocco-elections.pdf.

³¹ <http://www.osce.org/odihr/elections/georgia/273226>.

vendar več ključnih priporočil OVSE/ODIHR in Beneške komisije ostaja neobravnavanih. To izkazuje potrebo po celoviti volilni reformi v okviru širšega procesa demokratizacije.

V veliko sosednjih državah še vedno obstajajo pomanjkljivosti v pravni državi, korupcija in šibka uprava, ki ne prevzema odgovornosti, kar ovira gospodarski in politični razvoj tako na vzhodu kot tudi jugu.

Komisija je leta 2016 v tesnem sodelovanju z OECD/SIGMA oblikovala načela javne uprave, ki naj bi jih kot referenčni okvir uporabljale tiste države ESP, ki so zavezane reformi svoje uprave v skladu z mednarodno priznanimi načeli in praksami dobrega upravljanja.

Tunizija, Gruzija in Ukrajina so s podporo EU poleg načel javne uprave izvedle večje reforme na področjih pravosodja, pravne države in boja proti korupciji. Tunizija je v petletnem razvojnem načrtu (za obdobje 2016–2020) določila načrte za nadaljnje izboljšanje upravljanja (zlasti reformo javne uprave in boj proti korupciji). Gruzija je s svežnjem reform pravosodja okrepila prizadevanja za boj proti majhni korupciji. V Ukrajini so sprejeli obsežne programe za spodbujanje decentralizacije, načel javne uprave, boja proti korupciji in pravne države, ob pomoči podporne skupine za Ukrajino in svetovalne misije Evropske unije za reformo sektorja civilne varnosti v Ukrajini. V Moldaviji so leta 2016 sprejeli več zakonov o reformi pravosodja, o načelih javne uprave in o boju proti korupciji, katerih izvajanje še vedno poteka. V Armeniji so leta 2017 ratificirali nov vladni program o načelih javne uprave, v Azerbajdžanu pa krepijo dejavnosti za spodbujanje načel javne uprave. Alžirija, Maroko in Tunizija so začeli posodobitev upravljanja javnih financ. V Libanonu se je dolgo obdobje političnega zastoja končalo z izvolitvijo predsednika in oblikovanjem vlade, še vedno pa ostajajo pomanjkljivosti v preglednosti in učinkovitosti vladnih institucij, zlasti v zvezi s korupcijo. Maja 2016 so bile uspešno zaključene občinske volitve, parlamentarne volitve pa je treba še izvesti. EU je z Izraelom še naprej tesno sodelovala na najrazličnejših področjih. Vendar je doseganje celotnega potenciala odnosa med EU in Izraelom odvisno od napredka mirovnega procesa na Bližnjem vzhodu. EU je močno prispevala k Palestinski oblasti za spodbujanje ključnih reform, zlasti v zvezi z upravljanjem, konsolidacijo javnih financ in regulativnim okvirom. Trajajoča zasedba in razkol med Zahodnim bregom in Gazo sta oviri za oblikovanje palestinske države.

V zadnjih dveh letih smo bili priča močnemu poslabšanju razmer na področju človekovih pravic zaradi oboroženih konfliktov v Libiji, Siriji in vzhodni Ukrajini, nezakonite priključitve Krima in Sevastopola s strani Rusije ter terorističnih napadov. V nekaterih državah so nedemokratski trendi privedli do hudih kršitev temeljnih svoboščin, preganjanja zagovornikov človekovih pravic in ogrožanja demokratičnih institucij. EU še naprej pozorno spremlja te trende, ki so bili pomembni elementi političnih dialogov na dvostranski ravni in v večstranskih forumih, ter ohranja redne stike z organizacijami za človekove pravice in zagovorniki človekovih pravic. Evropski instrument za demokracijo in človekove pravice (EIDHR) ostaja ključen instrument, tudi v najzahtevnejših okoljih, ki posameznim zagovornikom človekovih pravic in organizacijam civilne družbe, ki si prizadevajo za človekove pravice in demokratizacijo, zagotavlja stalno podporo. Podaljšana je bila finančna podpora EU Evropski ustanovi za demokracijo, da bi se zagotovila pomoč zagovorniškimi organizacijam in posameznikom v državah, kjer je spodbujanje človekovih pravic oteženo.

EU je leta 2016 začela izvajati na pravicah temelječ pristop, ki zajema vse človekove pravice, kot enega od vodilnih načel finančne pomoči evropskega instrumenta sosedstva in priložnosti za učinkovitejše vključevanje varstva človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

Sodelovanje z organizacijami civilne družbe je bistveni del odnosov EU z vsemi državami ESP. EU si je še naprej prizadevala omejiti krčenje prostora za ukrepanje civilne družbe v sosedstvu ter zagovarja pravici do svobode izražanja in združevanja za okrepitev živahne in odporne državljanske kulture. EU še naprej izvaja politiko doseganja manjših in novejših organizacij, tudi tistih zunaj glavnih mest, ter izvaja načrte za sodelovanje s civilno družbo³². Pobude za štipendije v okviru Sklada za civilno družbo se izvajajo z vseobsegajočimi programi tako na jugu kot tudi na vzhodu ter so namenjene mladinskim organizacijam in političnim skupinam. V Tuniziji redno potekajo posvetovanja z živahno civilno družbo pred institucionalnimi sestanki in pogajanji o poglobljenem in celovitem prostotrgovinskem območju, partnerstvu za mobilnost in drugih vprašanjih. V Gruziji, Jordaniji, Libanonu in Maroku je EU dosegla vse večjo skupino akterjev na področju politike, družbe, kulture in človekovih pravic. V Egiptu je podpora civilni družbi glede na vlogo, ki jo lahko imajo neodvisne organizacije civilne družbe pri prispevanju k trajnostni stabilnosti in varnosti, v središču dvostranske pomoči EU. EU zelo tesno in dobro sodeluje z dobro razvito civilno družbo v Ukrajini. V zvezi s krepitvijo zmogljivosti organizacij civilne družbe za vključitev v politični dialog z nacionalnimi vladami in EU so določeni posebni cilji, kar povečuje kakovost strukturiranega dialoga s forumom civilne družbe vzhodnega partnerstva in njegovimi nacionalnimi platformami.

Pobuda Mladi glasovi Sredozemlja je leta 2017 začela širiti program Mladi arabski glasovi ter je vključevala tudi države EU in države v južnem sosedstvu. Mreža pod okriljem Fundacije Anna Lindh združuje mlade učitelje, novinarje, socialne podjetnike ter mirovniške aktiviste in aktiviste za demokracijo. Cilj programa je opremiti mlade voditelje z veščinami za razpravo in zagovorništvo, da bodo pripravljeni na dejavno udeležbo v pobudah za oblikovanje politik in političnem življenju.

Regionalno sodelovanje na področju pravne države in dobrega upravljanja je nekoliko okrepilo civilne družbe v južnem sosedstvu, s poudarkom na enakosti spolov in vključevanju narodnih manjšin.

Rezultat izvajanja načrta EU za enakost spolov za obdobje 2016–2020³³ je obvezna analiza na podlagi spola pri vseh projektnih predlogih ter vključitev vidika spolov v vse prednostne naloge partnerstev, pridružitvene načrte in poročila o državi. Vidiki spolov so vključeni v dokument „20 ciljev za vzhodno partnerstvo do leta 2020“.

Mehanizem evropskega instrumenta sosedstva, ki temelji na spodbudah³⁴ („krovni program“), priznava posebno zavezo politični reformi. Dodelitve finančnih sredstev za leto 2016 so

³² <https://europa.eu/capacity4dev/public-governance-civilsociety/minisite/eu-country-roadmaps-engagement-civil-society-introduction>.

³³ <https://europa.eu/capacity4dev/public-gender/minisite/eu-gender-action-plan-2016-2020>.

³⁴ Člen 4(1) Uredbe (EU) št. 232/2014 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. marca 2014 o vzpostavitvi evropskega instrumenta sosedstva.

temeljile na ocenah napredka 14 držav³⁵ na področju graditve trdne in vzdržne demokracije. Za izvajanje v letu 2016 so bila Gruziji, Tuniziji in Ukrajini dodeljena dodatna sredstva, ki so se uporabila za povečanje podpore za prednostne dejavnosti, vključno z reformo javne uprave, bojem proti korupciji, pravno državo in podporo civilni družbi.

Gospodarski razvoj za stabilizacijo

Trajnostni gospodarski razvoj je ključen za stabilizacijo in krepitev zmožnosti držav sosedstva za spopadanje z nekaterimi izzivi, ki zadevajo tudi EU – od migracijskih tokov do radikalizacije, socialne nestabilnosti in nujne potrebe po zagotavljanju pozitivnih možnosti za vse številčnejše in pretežno mlade populacije. Cilj sodelovanja na tem področju je spodbujati podjetništvo in ustvariti privlačno poslovno okolje predvsem za MSP, razviti človeški kapital z izobraževanjem in poklicnim usposabljanjem, zagotoviti pregledne tržne pogoje ter podpreti razvoj digitalnega gospodarstva in ustrezne infrastrukture – vse to pa je bistveno za rast in nova delovna mesta.

V zvezi z domačimi poslovnimi okolji je EU oktobra 2016 skupaj z OECD začela izvajati skupni program za spodbujanje naložb v Sredozemlju³⁶, ki spodbuja politični dialog in pobude za podporo prizadevanjem partnerskih organizacij glede naložbenega ozračja in poslovnega okolja. To koristi ljudem zaradi gospodarske rasti na podlagi trgovine, tj. večjega izbora kakovostnejših proizvodov in storitev po nižjih cenah za podjetja in potrošnike, kar ne pomeni samo večjega uvoza, ampak tudi razvitejši domači trg in boljše izvozne priložnosti. K boljšemu poslovnemu okolju bodo prispevali tudi izboljšanje gospodarskega prava in alternativnega reševanja sporov, poglobitev socialnega dialoga in izboljšanje zmožnosti javne uprave za zagotavljanje storitev.

Oblikovanje in izvajanje poglobljenih in celovitih prostotrgovinskih območij (DCFTA) z Gruzijo, Moldavijo in Ukrajino odpirata nove priložnosti za trgovino in naložbe ter vzpostavljata stabilnejši poslovni okvir za podjetja iz EU in regije. EU je najpomembnejša trgovinska partnerica vseh treh partneric DCFTA. Delež EU v celotni menjavi treh partneric DCFTA se je v zadnjih letih povečeval in je leta 2016 za Moldavijo znašal 55 %, za Ukrajino 41 % in za Gruzijo 30 %. EU je tudi najpomembnejša trgovinska partnerica Azerbajdžana in Armenije, saj njen delež v celotni menjavi z državama znaša 47 % oziroma 26 %. Za Belorusijo je EU s 25-odstotnim deležem druga najpomembnejša trgovinska partnerica³⁷.

Aprila 2016 je EU odobrila dodatno dajatev prosto kvoto za olivno olje, uvoženo iz Tunizije v letih 2016 in 2017³⁸. Ta avtonomni trgovinski ukrep je bil nujen odziv Unije po terorističnih napadih leta 2015 v Tuniziji, namenjen podpiranju tunizijskega gospodarstva ter zmanjšanju migracijskega pritiska in družbenih nemirov. Pogajanja med EU in Tunizijo o DCFTA še potekajo. EU je podporo za izboljšanje kmetijskega sektorja namenila tudi Gruziji, Moldaviji

³⁵ Sirija ni bila vključena v oceno za leto 2016, Izrael pa ne sodeluje v krovnem programu.

³⁶ <https://www.oecd.org/investment/Promoting-Investment-in-the-Mediterranean-EN.pdf>.

³⁷ Podatki Comtrade ZN, 2016.

³⁸ <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2015/EN/1-2015-460-EN-F1-1.PDF>

in Armeniji. Septembra 2016 je Komisija sprejela predlog uredbe o uvedbi začasnih avtonomnih trgovinskih ukrepov za Ukrajino³⁹.

EU do vsake od partneric ESP pristopa glede na njeno zavezanost obnovljenemu partnerstvu z EU.

Julija 2016 je EU odobrila poenostavljena pravila o poreklu⁴⁰ za izvoz številnih proizvodov iz Jordanije za desetletno obdobje, z vmesnim pregledom, kar naj bi ustvarilo delovna mesta za Jordance in sirske begunce.

Cilj več pobud za posodobitev gospodarstva in podjetniških strategij je spodbujanje MSP s pobudo EU za finančno vključevanje na jugu in pobudo EU4Business na vzhodu. Začeli so se izvajati novi regionalni ukrepi za krepitev povezav med EU in institucijami na vzhodu in jugu, ki podpirajo podjetništvo, ter za podporo socialnemu podjetništvu kot inovativnemu dejavniku za nova delovna mesta, zlasti za mlade. Na vzhodu in jugu je EU zagotovila velike priložnosti vrsti MSP in podjetjem s srednje veliko tržno kapitalizacijo. Ta pomoč se usmerja prek mednarodnih finančnih institucij in razvojnih ustanov držav članic v okviru Sklada za spodbujanje naložb v sosodstvo (NIF). EU je v sodelovanju s finančnimi institucijami sprejela pomembne programe za pomoč MSP v Gruziji, Ukrajini, Moldaviji, Tuniziji in Maroku, da bi se ta lahko spoprijela z izzivi tehnične pripravljenosti, konkurenčnosti in vključevanja v vrednostno verigo, ki jih prinaša tesnejše trgovinsko sodelovanje, tudi v ključnih sektorjih kmetijstva in proizvodnje. V Maroku so ti finančni instrumenti dodatek k programu za zeleno rast in konkurenčnost, ki se posebej osredotoča na MSP in izboljšanje poslovnega okolja. Za Egipt je EU leta 2016 sprejela nov program, imenovan Instrument EU za vključujočo rast in nova delovna mesta⁴¹, ki se izvaja prek sklada NIF. V Libiji se s spletnim usposabljanjem in nacionalnim centrom za MSP spodbuja zaposljivost mladih.

Med državami vzhodnega partnerstva je bil poseben poudarek v okviru sodelovanja namenjen skupnim prizadevanjem za zaposlovanje mladih in zaposljivost. Nedavno sprejet program EU4Youth obravnava zaposljivost mladih in prikrajšane mlade na vzhodu ter dejavno udeležbo mladih v družbi in gospodarstvu z razvojem veščin, potrebnih na trgu dela, in podporo za mlade, da bi lahko postali vodje in podjetniki. EU v Azerbajdžanu pomaga posodobiti sisteme poklicnega izobraževanja in usposabljanja ter izboljšati njihovo povezanost s potrebami trga dela. V Gruziji, Moldaviji in Armeniji EU še naprej podpira razvoj podeželja in trajnostno kmetijstvo s tretjo fazo Evropskega sosedskega programa za kmetijstvo in razvoj podeželja (ENPARD). Za razvoj digitalnega gospodarstva⁴² so se države vzhodnega partnerstva leta 2016 dogovorile, da bodo digitalno sodelovanje usmerile v šest prednostnih tem: zakonodajni okvir za (tele)komunikacije; zaupanje in kibernetska varnost; digitalne veščine; inovacije in zagonska podjetja na področju informacijske in komunikacijske tehnologije; e-trgovina, vključno s spletnim trgovanjem, e-carino in e-logistiko, ter e-zdravje.

³⁹ COM(2016) 631 final z dne 29. septembra 2016.

⁴⁰ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:22016D1436&from=SL>.

⁴¹ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/c_2016_6633_egypt_aap_2016_part_2_aap_2017_part_1_annex_1.pdf.

⁴² <https://europa.eu/capacity4dev/file/30742/download?token=r01Vw6AD>.

Za vsako od teh tem so bile oblikovane regionalne mreže vzhodnega partnerstva in pripravljeni so bili akcijski načrti za obdobje 2017–2020.

Nadaljevalo se je delo na področju izvajanja politike regionalnega razvoja v državah vzhodnega partnerstva. Moldavija je na primer leta 2016 sprejela novo večletno nacionalni strategijo regionalnega razvoja za obdobje 2016–2020⁴³, Armenija pa za obdobje 2016–2025⁴⁴. Na jugu sta decentralizacija in regionalizacija ključna elementa tranzicije v Tuniziji. Pomemben napredek v letu 2016 sta ustanovitev ministrstva za lokalne zadeve in okolje⁴⁵ ter sprejetje novega teritorialnega načrta za leto 2016⁴⁶.

Ker mladi pomenijo velik delež prebivalstva na jugu, je izobraževanje prednostna naloga. EU podpira programe poklicnega izobraževanja in usposabljanja v Jordaniji, Maroku, Alžiriji, Egiptu in Tuniziji. Decembra 2016 sta EU in Tunizija začeli izvajati Partnerstvo za mlade, s posebnim poudarkom na izobraževanju, poklicnem usposabljanju, zaposlovanju in mobilnosti. Osnovnošolsko in srednješolsko izobraževanje je podprto z mehanizmom PEGASE⁴⁷ in prispevkom EU za UNRWA⁴⁸ v Palestini.

Izobraževanje in sodelovanje mladih sta podprta s programom Erasmus+. Zgolj s projekti v letu 2016 bo lahko 4 900 študentov in akademskega osebja iz južnega Sredozemlja in 4 100 študentov in akademskega osebja iz držav vzhodnega partnerstva študiralo, poučevalo ali se usposabljal v Evropi (2 400 in 1 900 Evropejcev pa se bo lahko preselilo v zadevne sosednje države). 57 novih projektov za krepitev zmogljivosti še naprej podpira posodobitev sistemov visokošolskega izobraževanja in univerz v sosednjih državah.

Leta 2016 je približno 8 900 mladih in mladinskih delavcev iz sosednjih držav sodelovalo pri neformalnih izobraževalnih projektih, kot so izmenjave, usposabljanje in prostovoljstvo (6 700 iz držav vzhodnega partnerstva in 2 200 iz južnega Sredozemlja).

V okviru programa EU4Youth je bilo uvedeno novo mladinsko okno vzhodnega partnerstva kot del programa Erasmus+ za krepitev zmogljivosti mladinskih organizacij na področjih družbene angažiranosti in podjetništva. Podobno se je mladinsko okno začelo izvajati v Tuniziji.

Raziskave in inovacije so bile spodbujene leta 2016 s pobudo EU4Innovation, da bi se zagotovil enoten prepoznaven okvir za vse dejavnosti EU, ki podpirajo krepitev inovacijskih zmogljivosti držav vzhodnega partnerstva. V okviru programa Evropske investicijske banke InnovFin sta bila z bankami v Ukrajini in Gruziji podpisana dva sporazuma, vsak v vrednosti 50 milijonov EUR, ki inovativnim podjetjem zagotavljata jamstva za posojila.

⁴³ http://particip.gov.md/public/files/Moldova_2020_ENG1.pdf.

⁴⁴ https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/armenia_development_strategy_for_2014-2025.pdf.

⁴⁵ *Ministre des affaires locales et de l'environnement*.

⁴⁶ <http://www.tunisia2020.com/plan-2016-2020/>.

⁴⁷ *Mécanisme Palestino-Européen de Gestion de l'Aide Socio-Economique*:
http://europa.eu/rapid/press-release_IP-08-94_en.htm.

⁴⁸ *Agencija Združenih narodov za pomoč in zaposlovanje palestinskih beguncev na Bližnjem vzhodu*.

Poleg programa Erasmus+ udeležba v programih Ustvarjalna Evropa (za Gruzijo, Moldavijo, Ukrajino in Tunizijo), COSME⁴⁹ in Obzorje 2020, vključno z ukrepi Marie Skłodowska-Curie, odpira nove priložnosti za sodelovanje za uprave, podjetja, univerze, akterje s področja kulture in avdiovizualnega področja, strokovnjake, mlade, študente in raziskovalce. Pobuda vzhodnega partnerstva Connect raziskovalcem in študentom iz držav vzhodnega partnerstva omogoča virtualno sodelovanje z vrstniki v več kot 10 000 raziskovalnih in izobraževalnih ustanovah v Evropi. Program vzhodnega partnerstva za kulturo in ustvarjalnost zagotavlja pomembno podporo krepitvi zmogljivosti za razvoj in profesionalizacijo sektorja kulture v državah vzhodnega partnerstva. Tunizija, Gruzija in Armenija so se programu Obzorje 2020 pridružile leta 2016 (Moldavija, Ukrajina in Izrael so že sodelovali v programu). Armenija se je programu COSME pridružila januarja 2016, Ukrajina pa je sporazum o programu COSME ratificirala februarja 2017. Ukrajina se je pridružila programu za raziskave in usposabljanje EURATOM.

Dejavnosti za krepitev zmogljivosti za pametno specializacijo, ki jih je Evropska komisija s Tunizijo, Moldavijo in Ukrajino začela leta 2016, prinašajo velik potencial za spodbujanje gospodarskega razvoja v partnerskih državah ESP z inovacijami in se nadaljujejo v letu 2017.

Energetska varnost je ključna za politično in družbeno stabilnost v sosedstvu, zato EU dejavno spodbuja zlasti rabo obnovljivih virov energije in energetske učinkovitost. EU usklajevanje z mednarodnimi finančnimi institucijami izboljšuje z usmerjenimi ukrepi, vključno z energetske učinkovitostjo, v več pilotnih državah (Tuniziji, Gruziji in Ukrajini), kjer bo finančno pomoč spremljala regulativna reforma. EU je z Alžirijo še naprej razvijala strateško partnerstvo na področju energije. V povezavi s tem je bil leta 2016 v Alžiru organiziran uspešen poslovni forum EU-Alžirija o energiji, prav tako pa se je začel izvajati nov projekt sodelovanja v podporo obnovljivi energiji in energetske učinkovitosti⁵⁰. V Egiptu je EU prispevala k financiranju največjega polja vetrnih elektrarn na svetu, v Maroku pa k največji sončni elektrarni na svetu. V Jordaniji je EU financirala dve pilotni elektrarni, eno za proizvodnjo vetrne energije in eno s koncentrirano sončno energijo.

Medsebojna povezanost in energetska učinkovitost je ena od štirih prednostnih nalog vrha v Rigi, dodeljenih pa ji je 38 % sredstev iz regionalnih skladov. EU je novembra 2016 z Ukrajino podpisala Memorandum o soglasju o strateškem partnerstvu na področju energije, katerega cilja sta razširitev sodelovanja na vseh prednostnih področjih energetske unije in boljša vključitev ukrajinskega energetskega trga v evropski energetski trg. Napredek je bil dosežen tudi pri krepitvi medsebojnih energetskih povezav med Moldavijo in Romunijo s podpisom sporazumov o posojilu za izgradnjo plinovoda Ungheni–Kišinjev in dokončanje študije o izvedljivosti medsebojnih povezav za električno energijo. V Gruziji in Azerbajdžanu potekajo dela za razširitev južnokavkaškega plinovoda, ki je prvi odsek južnega plinskega koridorja do EU.

Nov program EU4Energy, ki se je začel izvajati junija 2016, se osredotoča na energetske varnost, trajnostno energijo in razvoj trga ter združuje vzhodno sosedstvo s Srednjo Azijo.

⁴⁹ Program Evrope za mala in srednja podjetja.

⁵⁰ http://portail.cder.dz/IMG/article_PDF/article_a5786.pdf.

Skład partnerstva za spodbujanje energetske učinkovitosti in varstva okolja v vzhodni Evropi (E5P) je bil z Ukrajine in Moldavije geografsko razširjen na Armenijo in Gruzijo ter nazadnje na Belorusijo.

Ministri za energijo Unije za Sredozemlje so decembra 2016 sprejeli izjavo o energiji⁵¹, ki spodbuja vključitev obnovljive energije, podpira uporabo in nadgradnjo rešitev za energetske učinkovitost, krepi energetske varnost ter spodbuja medsebojne povezave, naložbe in krepitev zmogljivosti s tremi tematskimi platformami, ki zajemajo prednostna politična področja plina, povezovanje trgov z električno energijo ter obnovljivo energijo in energetske učinkovitost.

Sodelovanje na področju energije je tesno povezano z delom na področju podnebnih sprememb. Ukrepanje na področju okolja se je nadaljevalo na podlagi političnega dialoga ter je podprto s tekočimi dvostranskimi projekti (predvsem s tesnim medinstitucionalnim sodelovanjem, tehnično pomočjo, TAIEX in skladom NIF) in regionalnimi programi. Večina držav ESP je podpisnic Pariškega sporazuma o podnebnih spremembah in večina od teh ga je ratificirala leta 2016 ali na začetku leta 2017. Kljub nekaterim pobudam na tem področju so reforme še vedno razdrobljene, politična volja na visoki ravni za zagotavljanje odpornosti na vplive podnebnih sprememb pa ostaja šibka. EU in Maroko sta tesno sodelovala pri pripravah na 22. zasedanje Konference pogodbenic Okvirne konvencije ZN o podnebnih spremembah, ki je novembra 2016 potekala v Marakešu.

V zvezi s prometom in poveztljivostjo so ministri EU in držav vzhodnega partnerstva junija 2016 dosegli sporazum na visoki ravni o okvirnih zemljevidih za razširitev osrednjega omrežja TEN-T na države vzhodnega partnerstva, postopki pa še potekajo. Cilj je zagotoviti potrebno uskladitev, standardizacijo in prednostno razvrstitev pomembnejših naložb v osrednje prometno omrežje, vključno s projekti manjšega obsega, namenjenimi odpravljanju ozkih grl. Varnost v cestnem prometu v regiji ESP je še en ključen sektor sodelovanja. EU in ministri partnerskih držav iz Sredozemlja so v izjavi iz junija 2016⁵² pozdravili tehnično delo, opravljeno na okvirnih zemljevidih za razširitev omrežja TEN-T v sredozemsko regijo.

Projekte tehnične pomoči v vzhodnih državah na področju pomorske varnosti in zaščite izvaja Evropska agencija za pomorsko varnost. Ta zagotavlja pomoč na področju civilnega letalstva, varnosti in zaščite. Pri teh projektih sodelujejo tudi Turčija, Iran in nekatere države Srednje Azije. EU je z Moldavijo in Gruzijo sklenila sporazuma o zračnem prevozu. Na jugu se regionalni projekti tehnične pomoči izvajajo na področjih pomorske varnosti, varnosti v letalstvu, cestnega prevoza, železniškega prevoza, mestnega prevoza in logistike. Celoviti sporazumi o zračnem prevozu, ki jih je EU sklenila z Marokom, Izraelom in Jordanijo – sporazum s Tunizijo je v obravnavi –, prispevajo k spodbujanju trajnostnega družbeno-gospodarskega razvoja in poveztljivosti.

EU sodeluje s partnerji ESP za podporo reformam, povezanim z zdravstvom, krepitev zdravstvenih sistemov in zagotovitev splošnega zdravstvenega zavarovanja, kar bo pripomoglo h krepitvi družbene kohezije in prispevalo h gospodarski rasti.

⁵¹ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15224-2016-INIT/en/pdf>.

⁵² <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10226-2016-INIT/en/pdf>.

Varnost

Vzhodne in južne regije pretresajo aktivni in zamrznjeni konflikti, ki povzročajo veliko število žrtev, številčne populacije notranje razseljenih oseb in beguncev ter daljnosežno gospodarsko in politično negotovost. Terorizem, nasilni ekstremizem in različne oblike organiziranega kriminala vplivajo na EU in njeno sosodstvo. Zato je večja varnost skupni cilj vseh držav ESP.

V zvezi s kriznim upravljanjem in odzivanjem se je v Ukrajini, Gruziji, Moldaviji, Palestini in Libiji začelo več civilnih misij SVOP in misij za pomoč na meji, ki jih finančno podpirajo države članice EU ali pa se financirajo iz skrbniških skladov SVOP. V Ukrajini je EU zagotovila približno dve tretjini sredstev in članov posebne opazovalne misije v Ukrajini (vključno s posameznimi prispevki držav članic EU). Svetovalna misija Evropske unije za reformo sektorja civilne varnosti v Ukrajini (EUAM Ukraine) državi zagotavlja strateške nasvete v zvezi z oblikovanjem učinkovitih, vzdržnih in odgovornih varnostnih služb za pomoč pri krepitvi nacionalne odpornosti in pravne države. Policijska misija Evropske unije za Palestinska ozemlja (EUPOL COPPS) je povečala vidnejše udejstvovanje EU v podporo varnostnim silam Palestinske oblasti, kar prispeva tudi k spodbujanju dialoga in krepitvi zaupanja v varnostna vprašanja med Palestinsko oblastjo in varnostnimi organi Izraela. Od sprejetja pregleda ESP se je več kot 2 000 uslužbencev iz vzhodnih in južnih partnerskih držav udeležilo splošnega in posebnega usposabljanja, ki ga je izvedla Evropska akademija za varnost in obrambo na področjih SVOP, reforme varnostnega sektorja, vzpostavljanja miru in zaščite civilistov. Sodelovanje Ukrajine, Gruzije in Moldavije v misijah in/ali operacijah SVOP EU finančno podpirajo države članice EU. EU in NATO sta se leta 2016 v skupni izjavi⁵³ zavezala krepitvi sodelovanja in usklajevanja s sklopom konkretnih ukrepov, katerih cilj je podpirati prizadevanja partnerjev za krepitev zmogljivosti v vzhodnem in južnem sosodstvu ter njihove odpornosti. EU je okrepila delo s partnerji ESP na področju hibridnih groženj ter določitve in zagotovitve podpornih ukrepov za njihovo ublažitev. Alžirija je z EU podpisala upravni dogovor o civilni zaščiti za krepitev sodelovanja na področju obvladovanja tveganja nesreč. V okviru strateškega dialoga med EU in Ligo arabskih držav se je začelo delo na področju humanitarne pomoči.

EU je podpirala neprekinjene dialoge v zvezi s konflikti v Ukrajini, Gruziji, Moldaviji, Armeniji in Azerbajdžanu, da bi dosegla mirne in trajne rešitve. EU v Gruziji sopredseduje mednarodnim razpravam v Ženevi za reševanje konflikta in zagovarja neprekinjene stike med ljudmi na celotnem ozemlju Gruzije. Kot aktivna opazovalka v skupini 5+2⁵⁴ za reševanje pridnestrškega spora je podpirala prizadevanja, ki jih je leta 2016 začela Nemčija kot predsedujoča OVSE, vključno s predložitvijo predlogov s strani misije EU za pomoč na meji, ki jo financira EU, za reševanje konkretnih težav in elementi ukrepov za krepitev zaupanja. Zaradi teh prizadevanj so junija 2016 v Berlinu ponovno potekali pogovori o rešitvi spora, sprejet pa je bil tudi protokol med stranema o glavnih vprašanjih, ki jih je treba rešiti za spodbujanje rešitve konflikta, ki Moldavijo pretresa že 25 let. Od 1. januarja 2016 pravila za

⁵³ <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/07/08-eu-nato-joint-declaration/>.

⁵⁴ Pridnestrje, Moldavija, Ukrajina, Rusija in OVSE ter ZDA in EU kot zunanji opazovalki.

DCFTA med EU in Moldavijo⁵⁵ veljajo tudi za Pridnestrje, zaradi česar lahko gospodarski subjekti v tej regiji še naprej izkoriščajo prednosti preferencialnega trgovinskega režima z EU. Konflikt v Gorskem Karabahu se je leta 2016 močno zaostril. EU obe strani še naprej poziva, naj spoštujejo prekinitev ognja, omilita retoriko in začneta resne pogovore za doseganje miru pod okriljem skupine iz Minska, ki deluje pod okriljem OVSE. Pogosti obiski posebnega predstavnika Evropske unije v regiji so namenjeni podpori prizadevanj soproedsdujočim skupini iz Minska in tekočim dejavnostim za vzpostavljjanje miru ter kažejo interes EU za mirno rešitev tega dolgotrajnega konflikta.

Sodelovanje z južnimi partnerji na področju boja proti terorizmu in preprečevanja radikalizacije, ki vodi v nasilni ekstremizem, se je okrepilo. Okrepili so se dialogi o varnosti in boju proti terorizmu, v regiji pa so bili opravljeni obiski na visoki ravni, zlasti v Tuniziji, Libanonu, Jordaniji, Izraelu in Egiptu, kar je prineslo konkretne rezultate. Strokovnjaki za boj proti terorizmu in varnost so bili z neposredno podporo držav članic v okviru delegacij EU poslani v Alžirijo, Jordanijo, Libijo, Maroko, Tunizijo in Libanon, da bi prispevali k boljšemu spremljanju lokalnih razmer ter opredelitvi ciljno usmerjenih in na dokazih temelječih projektov za krepitev zmogljivosti. Delujejo tudi kot kontaktne točke za lokalne in mednarodne sogovornike v zvezi z bojem proti terorizmu in nasilnemu ekstremizmu, na primer za platformo za usklajevanje donatorjev v Tuniziji ali na srečanjih Svetovnega foruma za boj proti terorizmu.

Reforma varnostnega sektorja je ključna za dolgoročno stabilizacijo sosedstva, in sicer kot sredstvo za krepitev odgovornih institucij ter kot del ukrepov za mir in krepitev zaupanja. Podporo EU reformi varnostnega sektorja v tretjih državah zdaj ureja nedavno sprejeta politika EU za podporo reformi varnostnega sektorja⁵⁶. Konec leta 2016 je EU začela tematsko oceno podpore EU reformi varnostnega sektorja v državah v sosedstvu in državah širitve⁵⁷. EU je v Moldavijo kot prvo državo napotila novega svetovalca za reformo varnostnega sektorja, da bi svetoval o izvajanju nacionalne varnostne strategije ter razvoju nacionalnega okvira in zmogljivosti v zvezi s SVOP ter spodbujal udeležbo Moldavije v misijah in operacijah.

Podpora reformi varnostnega sektorja v Tuniziji je namenjena posodobitvi varnostnega sektorja, krepitevi varnosti meja in zmogljivosti integriranega upravljanja meja ter posodobitvi obveščevalnih služb, hkrati pa tudi ponovni vzpostavitvi zaupanja prebivalstva. V Libanonu je program za integrirano upravljanje meja z izvajanjem novega sistema za upravljanje podatkov v zvezi z mejami in središčem za usposabljanje zagotavljal podporo libanonskim organom. EU podpira tudi organizacijski razvoj vseh libanonskih agencij za nacionalno varnost, in sicer s tehnično pomočjo, opremo, usposabljanjem in študijskimi obiski v Evropi.

Tudi na vzhodu precej prispeva k izvajanju integriranega upravljanja meja, zlasti na moldavsko-ukrajinski meji, vključno s stalnim financiranjem misije EU za pomoč na tej meji (EUBAM). Pravni okviri za mejne kontrole v obeh državah so bili usklajeni s standardi in dobrimi praksami EU. Predpisi o varovanju meja v Moldaviji in Ukrajini so bili približani

⁵⁵ http://eeas.europa.eu/archives/delegations/moldova/documents/eu_moldova/argumentaire_en.pdf.

⁵⁶ JOIN(2016) 31 final z dne 5. julija 2016.

⁵⁷ http://ec.europa.eu/smart-regulation/roadmaps/docs/plan_2016_282_evaluation_ssr_en.pdf.

predpisom v Zakoniku o schengenskih mejah. Tudi gruzijsko integrirano upravljanje meja je skladno z evropskimi standardi. EU je leta 2016 carinskim službam in službam mejne straže držav vzhodnega partnerstva še naprej zagotavljala krepitev zmogljivosti prek evropske mejne in obalne straže, Svetovne carinske organizacije ter različnih programov in pobud⁵⁸. Razbitje organiziranega kriminala, pranja denarja in financiranja terorizma je prednostna naloga za notranjo varnost EU. EU je leta 2016 dodelila namenska sredstva za podporo državam ESP pri uporabi sistemov informacijske tehnologije in podatkovnih zbirk Interpol. Agencije EU, kot so evropska mejna in obalna straža, Europol, CEPOL (Agencija Evropske unije za usposabljanje na področju preprečevanja, odkrivanja in preiskovanja kaznivih dejanj), EMCDDA (Evropski center za spremljanje drog in zasvojenosti z drogami) in Eurojust, postopoma vse bolj zagotavljajo podporo partnerskim državam za krepitev zmogljivosti ter krepijo izmenjavo operativnih in strateških informacij s partnerskimi državami ESP, da bi pomagale na področju boja proti organiziranemu kriminalu, terorizmu, tihotapljenju migrantov ter trgovini z osebnim orožjem, ljudmi in prepovedanimi drogami, tako v EU kot tudi v zadevni regiji. Za boljšo obravnavo nadregionalnih izzivov so udeležene tudi države v Južni in Srednji Aziji ter Vzhodni Afriki (program EU-Act⁵⁹).

Nadregionalni program EU za boj proti pranju denarja in financiranju terorističnih dejavnosti je bil razširjen na južne države ESP kot pomoč pri izvajanju priporočil⁶⁰ projektne skupine za finančno ukrepanje proti pranju denarja in financiranju terorističnih dejavnosti, ki je ključni mednarodni oblikovalec standardov v zvezi s temi vprašanji.

Satelitski center EU je z vidika večjih groženj, vključno s terorizmom, nezakonitimi migracijami, piratstvom in organiziranim kriminalom, z analizo⁶¹ pomembno prispeval k zahtevam po informacijah v Vzhodni Evropi in Sredozemlju. Zlasti je Satelitski center močno podpiral evropsko mejno in obalno stražo in operacijo EUNAVFOR MED SOPHIA za nadzor meja in migracij ter je posebni opazovalni misiji OVSE v Ukrajini za potrditev sporazumov iz Minska zagotovil obširno analizo.

EU vsem državam ESP zagotavlja podporo za uskladitev s Konvencijo Sveta Evrope iz Budimpešte ter njeno nadaljnjo promocijo na področju boja proti kibernetiki kriminaliteti⁶². Sodelovanje in stiki z Jordanijo, Libanonom, Izraelom in Marokom dobro napredujejo. EU je v Ukrajini začela podpirati prizadevanja vlade za kibernetiko varnost v tesnem usklajevanju z dvostranskimi prizadevanji držav članic na tem področju.

Približevanje standardom iz drugih instrumentov Sveta Evrope o pomembnejših kazenskih zadevah se spodbuja s programom Sveta Evrope za jug, ki ga financira EU, ali programom

⁵⁸ Poročilo o napredku, doseženem po sprejetju sklepov Sveta o carinskem sodelovanju z vzhodnimi sosednjimi državami, vključuje najnovejše informacije o stanju carinskih odnosov z državami vzhodnega partnerstva. COM(2016) 375 final z dne 14. junija 2016.

⁵⁹ Program Advancing Care Coordination & Telehealth Deployment (ACT), <https://www.act-programme.eu/about>.

⁶⁰ <http://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/fatf-recommendations.html>.

⁶¹ Uvod v geoprostorske obveščevalne podatke.

⁶² http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/libe/dv/7_conv_budapest_/7_conv_budapest_en.pdf.

Euromed Justice IV, ki bo nazadnje spodbudil pravosodno sodelovanje v kazenskih zadevah med južnimi državami ESP in državami članicami EU.

Dejavnosti centrov odličnosti za zmanjševanje kemične, biološke, radiološke in jedrske ogroženosti so se razširile in zdaj zajemajo 56 držav po vsem svetu, vključno z več državami v regiji MENA⁶³, ter vključujejo nove pobude za boj proti terorizmu in zaščito kritične infrastrukture. Cilji za leto 2017⁶⁴ vključujejo urjenje in simulacijske vaje za obvladovanje posledic kemičnega, biološkega, radiološkega in jedrskega orožja na Bližnjem vzhodu. EU financira ustanovitev regionalnega središča za usposabljanje v Jordaniji.

Migracije in mobilnost

Nezakonite migracije in prisilno razseljevanje so pomembne težave, ki zahtevajo večplasten odziv. EU je uveljavila celovit pristop k migracijam, ki zajema prizadevanja za zmanjšanje nezakonitih migracij, spodbujanje zakonitih migracij in mobilnosti, čimvečje povečanje razvojnega učinka migracij, obravnavo temeljnih vzrokov ter učinkovito upravljanje meja, hkrati pa štiti pravico državljanov EU do prostega gibanja znotraj EU. To je navedeno v sporočilu o novem partnerskem okviru⁶⁵ s tretjimi državami v okviru evropske agende o migracijah ter sporočilu o prisilnem razseljevanju in razvoju⁶⁶ in povezanih sklepih Evropskega sveta iz junija 2016⁶⁷. Cilj je okrepiti sodelovanje na področju migracij ter oblikovati nov pristop za izboljšanje odpornosti in krepitev samozadostnosti prisilno razseljenih oseb in njihovih gostiteljskih skupnosti.

Zaradi zelo skrb vzbujajočih razmer na osrednji sredozemski migracijski poti – v Libiji naj bi bilo po ocenah ujetih med 700 000 do milijon migrantov, iz te države se je v Italijo nezakonito podalo več kot 180 000 nezakonitih migrantov, leta 2016 pa je med prečkanjem morja umrlo skoraj 5 000 ljudi – sta Komisija in visoka predstavnica januarja 2017 sprejeli skupno sporočilo z naslovom Migracije na osrednji sredozemski poti – Upravljanje tokov, reševanje življenj⁶⁸. Cilj je zmanjšati število mrtvih na morju, okrepiti boj proti tihotapcem in trgovcem z ljudmi, zagotoviti varstvo pravic migrantov, zlasti otrok in drugih ranljivih skupin, podpirati gostiteljske skupnosti ter povečati število prostovoljnih vrnitev na podlagi vrste ukrepov, za katere bo leta 2017 iz nujnega skrbniškega sklada EU za Afriko namenjenih 200 milijonov EUR. Libija je v ospredju posredovanja EU, pri čemer se pozornost namenja tudi južnim mejam Libije in okrepljenemu sodelovanju z Egiptom, Tunizijo in Alžirijo, vključno z regionalnimi pobudami, kot je omrežje Seahorse Mediterraneo.

⁶³ Izraz *MENA* zajema širšo regijo od Maroka do Irana, vključno z vsemi bližnjevzhodnimi državami Mašreka in Magreba.

⁶⁴ Priloga IV k Izvedbenemu sklepu Komisije (C(2016) 4773 final z dne 27. julija 2016) o letnem akcijskem programu 2016 za člen 5 instrumenta za prispevanje k stabilnosti in miru, ki se financira iz splošnega proračuna Unije.

⁶⁵ Sporočilo o vzpostavitvi novega partnerskega okvira s tretjimi državami v okviru evropske agende o migracijah, COM(2016) 385 final z dne 7. junija 2016.

⁶⁶ COM(2016) 234 final z dne 26. aprila 2016.

⁶⁸ JOIN(2017) 4 final z dne 25. januarja 2017.

EU je tesno sodelovala z državami članicami procesov iz Kartuma in Rabata⁶⁹ (obema državama sosedstva in regionalnimi partnerji v širši okolici) za izvajanje ukrepov, dogovorjenih na vrhu o migracijah v Valletti (november 2015). EU krepi prizadevanja za izboljšanje sodelovanja na področju migracij v severnoafriških državah z boljšim političnim dialogom ter poglobljenim tehničnim in finančnim sodelovanjem. Predlogi za začetek dialogov o migracijah so bili dogovorjeni tudi z Alžirijo in Egiptom.

Brezvizumski režim, ki ga je EU odobrila za Moldavijo leta 2014 in ki je več kot 850 000 moldavskim državljanom omogočil potovanje brez vizuma v schengenskem območju, deluje dobro, pri čemer je delež zavrženih oseb zelo majhen. Evropska komisija je za Gruzijo marca 2016, za Ukrajino pa aprila 2016 objavila zakonodajne predloge za brezvizumski režim, pri čemer je bila liberalizacija vizumskega režima Gruziji odobrena 28. marca 2017, zakonodaja o brezvizumskem režimu za Ukrajino pa je bila sprejeta 11. maja 2017.

Junija 2016 je Evropska komisija predlagala revidirano direktivo o modri karti⁷⁰ s ciljem vzpostavitve enotnega sistema na ravni EU za zagotavljanje večje jasnosti in zmanjšanje birokracije.

Poleg tega partnerstva za mobilnost zagotavljajo okvir za celovito sodelovanje s partnerskimi državami za obravnavo težav v zvezi z mobilnostjo, vključno z vizumskimi vprašanji, kjer je to ustrezno, ter potrebe po pospešitvi vračanja in ponovnega sprejema nezakonitih migrantov. EU ima s partnerskimi državami ESP (Armenijo, Azerbajdžanom, Gruzijo, Moldavijo in Ukrajino) poleg sporazumov o poenostavitvi vizumskih postopkov sklenjenih tudi več sporazumov o ponovnem sprejemu, ki določajo jasne obveznosti in postopke za organe partnerske države in države članice EU v zvezi s tem, kdaj in kako vrniti ljudi, ki so nezakoniti migranti. Izvajanje partnerstva za mobilnost EU-Moldavija, sklenjenega leta 2008, ter sodelovanje na področju ponovnega sprejema in vračanja (v okviru sporazuma o ponovnem sprejemu) daje pozitivne rezultate. EU je še naprej znatno finančno podpirala izvajanje partnerstva za mobilnost z Marokom ter njegove nove migracijske politike, ki je vključevala ureditev statusa 25 000 nezakonitih migrantov v Maroku. Oktobra 2016 so EU in sedem držav članic EU podpisale partnerstvo za mobilnost z Belorusijo, namenjeno krepitvi sodelovanja na področju migracij, azila in upravljanja meja. Več projektov EU podpira partnerstvo za mobilnost z Azerbajdžanom. Aktivno je tudi partnerstvo za mobilnost z Armenijo, delno zaradi tekočega projekta za podporo migracijam in upravljanju meja, ki se financira z evropskim instrumentom sosedstva. EU se z Libanonom pogaja o sklenitvi partnerstva za mobilnost. V okviru partnerstev za mobilnost pa se z Marokom, Tunizijo, Jordanijo in Belorusijo pogaja o novih sporazumih o poenostavitvi vizumskih postopkov in ponovnem sprejemu.

Namen instrumenta partnerstva za mobilnost, ki se je začel izvajati januarja 2016, je podpirati pripravo in izvajanje partnerstva za mobilnost ter skupnih agend o migracijah in mobilnosti z zagotavljanjem ciljno usmerjene, prožne in prilagojene pomoči.

⁶⁹ Informativni pregled napredka na področju sodelovanja Evropske unije z Afriko v zvezi z migracijami, ki ga je pripravila Evropska komisija: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-4832_en.htm.

⁷⁰ SWD(2016) 194 final z dne 7. junija 2016.

Dodaten ukrep EU za okrepitev zmogljivosti za usklajevanje s partnerskimi državami na področju migracij je bilo imenovanje 15 evropskih migracijskih uradnikov za zvezo leta 2016, ki so jih vlade držav članic EU napotile v delegacije EU, tudi v Tunizijo, Jordanijo in Libanon.

4. FINANČNA POMOČ ZA PODPORO SOSEDSTVU

Leta 2016 so obveznosti za pomoč v okviru evropskega instrumenta sosedstva znašale več kot 2,3 milijarde EUR. Ta pomoč prispeva k ciljem politike prenovljene ESP, ki poudarja tudi potrebo po učinkovitejšem zagotavljanju finančne pomoči EU in večji prožnosti pri njeni uporabi.

EU je po pregledu ESP združila več različnih orodij za nadaljnje izboljšanje usklajevanja in skladnosti vseh oblik pomoči. V ta namen so bili programi nepovratnih sredstev in programi sodelovanja dopolnjeni z drugimi dejavnostmi, ki so jih oblikovale in vodile partnerske institucije z bolj strateško uporabo kombiniranja, TAIEX in tesnega medinstitucionalnega sodelovanja. Zlasti TAIEX in tesno medinstitucionalno sodelovanje sta bila spremenjena tako, da bi ustvarila boljšo sinergijo med delom na področju politike in načrtovanjem programov finančne pomoči.

EU z instrumentom makrofinančne pomoči še naprej dejavno podpira sosednje države, ki se spopadajo z izjemnim pomanjkanjem zunanega financiranja. Komisija je aprila 2017 Ukrajini nakazala 600 milijonov EUR makrofinančne pomoči, Gruziji pa je maja 2017 izplačala zadnjo tranšo v višini 23 milijonov EUR. Nov ukrep makrofinančne pomoči za Moldavijo v višini do 100 milijonov EUR morata še odobriti Evropski parlament in Svet. EU je leta 2016 za podporo južnemu sosedstvu odobrila tudi nadaljnje ukrepe makrofinančne pomoči za Tunizijo (500 milijonov EUR) in Jordanijo (200 milijonov EUR), namenjene podpori gospodarstvom teh držav, prizadetima zaradi sprememb na področju varnosti in regionalnih konfliktov. Poleg tega je Komisija za izboljšanje zmogljivosti EU za odzivanje na potrebe sosedstva predlagala zvišanje letne posojilne zmogljivosti makrofinančne pomoči na 2 milijardi EUR. Sklad za spodbujanje naložb v sosedstvo (NIF) z nepovratnimi sredstvi EU omogoča ali znatno izboljša dajanje posojil s strani evropskih finančnih institucij in je od vzpostavitve doživel velik razmah, tako z vidika razpoložljivih sredstev kot tudi z vidika njihove uporabe.

Podregionalno in regionalno sodelovanje, sodelovanje po vsem evropskem sosedstvu in čezmejno sodelovanje je bilo okrepljeno s programi evropskega instrumenta sosedstva.

Skupno načrtovanje in boljše usklajevanje z državami članicami EU

EU skladno z uredbo o evropskem instrumentu sosedstva⁷¹, pregledom ESP⁷² in sklepi Sveta o pospežitvi skupnega načrtovanja programov z dne 12. maja 2016⁷³ uveljavlja več skupnega

⁷¹ Uredba (EU) št. 232/2014 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. marca 2014 o vzpostavitvi evropskega instrumenta sosedstva.

⁷² JOIN(2015) 50 final z dne 18. novembra 2015.

načrtovanja v sosedstvu. V zvezi s tem drugo programsko obdobje (2017/2018–2020) za države evropskega instrumenta sosedstva zagotavlja priložnost za napredek. Skupno načrtovanje je učinkovito orodje za krepitev usklajevanja EU na ravni držav in sektorjev ter za opredelitev in oblikovanje skupnih prednostnih nalog. Krepi usklajen politični dialog ter skupno analizo, souporabo informacij, pobude za skupno izvajanje, skupno spremljanje in skupno ocenjevanje. Palestina je najnaprednejši primer tega procesa, kar dokazuje dokument o skupnem načrtovanju, ki je rezultat razprav med evropskimi razvojnimi partnerji, palestinskimi ministrstvi, organizacijami civilne družbe, poslovno skupnostjo, Združenimi narodi in več drugimi ključnimi akterji. V Moldaviji in Maroku so delegacija EU in veleposlaništva držav članic odobrili skupno analizo⁷⁴ socialno-ekonomskih izzivov, s katerimi se državi spopadata. Zaradi krize je bilo letno načrtovanje v Ukrajini za obdobje 2014–2017 nadomeščeno s sprejetjem vrste posebnih ukrepov, za katere sta Komisija in visoka predstavnica zagotovili zelo tesno sodelovanje in usklajevanje z državami članicami EU, katerih razvojne agencije so vse bolj dejavne kot izvedbene partnerice.

Dejavnosti skupnega načrtovanja so bile vključene v misije načrtovanja oktobra 2016 v Tuniziji, novembra 2016 v Jordaniji in Libanonu ter marca 2017 v Egiptu. V Armeniji so delegacija EU in veleposlaništva držav članic začele celovit proces skupne analize, v Azerbajdžanu je skupno načrtovanje z državami članicami EU, Švico in Norveško posebej osredotočeno na poklicno izobraževanje in usposabljanje, decembra 2016 pa so se voditelji misij EU dogovorili o načrtu.

Boljše sodelovanje z evropskimi finančnimi institucijami in mednarodnimi finančnimi institucijami, vključno s kombiniranjem

Komisija priznava pomembno vlogo mednarodnih finančnih institucij in je leta 2015 začela izvajati pobudo za okrepljeno sodelovanje z najpomembnejšimi razvojnimi finančnimi institucijami, dejavnimi v regiji. Cilj je bolje izkoristiti učinkovitost in učinek skupnih ciljev institucij v evropskem sosedstvu, kot so spodbujanje rasti, spodbujanje gospodarske tranzicije, spodbujanje trajnostnega družbeno-gospodarskega razvoja in spodbujanje politične stabilnosti. Skupne ekipe pripravijo skupno delo na prednostnih področjih sodelovanja, ki vsako leto vrhunec dosežejo na večstranskem srečanju na visoki ravni, kjer se oceni napredek in določijo novi cilji za prihodnje leto.

EU je leta 2016 za okrepitev sodelovanja s Svetovno banko v južnem sosedstvu gostila prvo srečanje za regijo MENA med EU in Svetovno banko, ki so se ga udeležili področni direktorji Svetovne banke in regijski voditelji EU za sodelovanje. Da bi se okrepili dialog, usklajevanje in sodelovanje v vzhodnem sosedstvu, so med Komisijo in Svetovno banko, Evropsko banko za obnovo in razvoj (EBRD) ter Evropsko investicijsko banko (EIB) potekali regijski usklajevalni sestanki. Komisija zaradi močne angažiranosti EIB, EBRD in Svetovne banke v Ukrajini z vsemi tremi institucijami redno organizira namenske dneve za Ukrajino. Poleg tega

⁷³ <http://www.consilium.europa.eu/sl/press/press-releases/2016/05/12-conclusions-on-stepping-up-joint-programming/>.

⁷⁴ https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/joint_analysis_0.pdf.

je Komisija predlagala povečanje mandata za zunanja posojila za podporo pobudi EIB za gospodarsko odpornost.

EU je nadaljevala ukrepe kombiniranja prek Sklada za spodbujanje naložb v sosedstvo. Leta 2016 je še bolj poglobila sodelovanje z EBRD, EIB, Svetovno banko, KfW (Kreditanstalt für Wiederaufbau) in Agence Française de Développement z vzpostavitvijo „pobude EU za finančno vključenost“⁷⁵, namenjene pridobivanju finančnih sredstev za MSP iz južnih držav. EU je skupaj z EBRD, EIB in KfW v okviru DCFTA med EU in Gruzijo, Moldavijo in Ukrajino za MSP vzpostavila instrument DCFTA, ki je začel v celoti delovati leta 2016. Glavni cilji instrumenta so podpirati MSP v navedenih državah, izboljšati njihovo konkurenčnost in jim olajšati dostop do finančnih sredstev, jim pomagati izkoristiti nove poslovne priložnosti ter jim olajšati skladnost s standardi EU za varnost hrane, tehničnimi standardi, standardi kakovosti in okoljevarstvenimi ukrepi, nujnimi v okviru izvajanja DCFTA.

Leta 2016 je bilo s pobudo za usklajevanje naložb v južnem Sredozemlju (AMICI), ki jo sofinancirajo EU in države članice, usklajenih 6,7 milijarde EUR novih obveznosti EU. V primerjavi z zneskom v letu 2015 v višini 5,2 milijarde EUR (+25 %) sedanja sredstva omogočajo nove projekte s skupnim obsegom naložb v višini 14 milijard EUR (+27 %). Večina podpore EU je zagotovljena s posojili in lastniškim financiranjem (76 %).

EU je poleg sodelovanja z evropskimi in mednarodnimi finančnimi institucijami izboljšala tudi usklajevanje z donatorji, ki niso iz EU. Tesnejše sodelovanje z arabskimi, islamskimi in regionalnimi partnerji je namenjeno preprečevanju prekrivanja dejavnosti in krepitvi potencialnih dopolnjevanj. Leta 2016 je bila ta pobuda nadgrajena z organizacijo usklajevalnega sestanka na visoki ravni med EU ter glavnimi arabskimi in islamskimi finančnimi institucijami, ki je potekal v okviru spomladanskih zasedanj med Svetovno banko in Mednarodnim denarnim skladom. EU predseduje rednim sestankom med donatorji za uskladitev odziva na krizo v Siriji. V zvezi z Ukrajino podporna skupina za to državo v Bruslju redno organizira sestanke za usklajevanje od spodaj navzgor v zvezi s strateškimi vprašanji, s čimer dopolnjuje intenzivno usklajevanje v Ukrajini.

Skrbniški skladi

Skrbniški skladi so pomembno orodje za zagotavljanje hitre podpore regiji skupaj z državami članicami in drugimi donatorji. Projekti v okviru regionalnega skrbniškega sklada EU za odziv na krizo v Siriji⁷⁶ (vzpostavljen decembra 2014) obravnavajo dolgoročno odpornost in potrebe po zgodnji obnovi (ekonomske, izobraževalne, socialne in psihosocialne, sanitarne, zdravstvene in druge osnovne storitve) za sirske begunce, njihove gostiteljske skupnosti in njihove uprave ter za notranje razseljene ljudi v Jordaniji, Libanonu, Turčiji in Iraku. Ta sklad omogoča skladnejši in bolj povezan odziv EU na krizo in je zdaj eden od ključnih instrumentov, s katerim se izvajata nova pakta, sklenjena z Jordanijo in Libanom.

⁷⁵ <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/neighbourhood/pdf/key-documents/nif/20160601-introductory-note-on-the-eu-initiative-for-financial-inclusion.pdf>.

⁷⁶ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/countries/syria/madad_en.

Sklad je dve leti po ustanovitvi razpolagal z 932 milijoni EUR, do poletja 2017 pa bo razpolagal z 1,3 milijarde EUR. Od tega je 815,2 milijona EUR proračunskih sredstev EU, 92,6 milijona EUR je prispevalo 22 držav članic EU, 24,6 milijona EUR pa Turčija. Upravni odbor sklada, sestavljen iz 15 držav članic EU in Turčije (ker sofinancira sklad), je sprejel programe v skupni vrednosti 767 milijonov EUR. 437 milijonov EUR je bilo dodeljenih pogodbam, ki zajemajo sofinanciranje, podporo osnovnošolskemu in visokošolskemu izobraževanju, psihosocialno oskrbo, pobude za odpornost in preživljanje, zdravstveno oskrbo, vodo in sanitarne potrebe ter izgradnjo šol.

Z nujnim skrbniškim skladom EU za Afriko⁷⁷, vzpostavljenim v okviru akcijskega načrta iz Vallette, je bilo leta 2016 v Severni Afriki podprtih šest programov, ki so bili osredotočeni predvsem na izboljšanje upravljanja in obvladovanja migracij, odzivanje na potrebe po zaščiti ter obravnavanje temeljnih vzrokov in dejavnikov nezakonitih migracij. Januarja 2017 je bila v okviru skupnega sporočila z naslovom Migracije na osrednji sredozemski poti napovedana dodelitev dodatnih 200 milijonov EUR.

Prožnostna rezerva

Komisija je v svojem sporočilu o vmesnem pregledu večletnega finančnega okvira, sprejetem septembra 2016⁷⁸, predlagala oblikovanje „prožnostne rezerve“ za zunanje instrumente, da bi se lahko EU bolje odzvala na nove krize in nepredvidene potrebe. V okviru prožnostne rezerve bi vsak geografski zunanji instrument, vključno z evropskim instrumentom sosedstva, na začetku leta ohranil nedodeljeno rezervo v višini 10 % za odzivanje na nepredvidene potrebe in nove krize, z možnostjo prenosa zneska te rezerve, ki ni bil porabljen v tem letu, v naslednje leto. Prožnostna rezerva je del predlagane revizije finančne uredbe.

Evropski načrt za zunanje naložbe

Evropska komisija je septembra 2016 predlagala ambiciozen evropski načrt za zunanje naložbe⁷⁹ (v nadaljnjem besedilu: načrt) za podporo naložbam v partnerskih državah v Afriki in evropskem sosedstvu. Cilj načrta je okrepiti partnerstva, spodbujati nov model udeležbe zasebnega sektorja pri financiranju večjih naložb v javnem interesu v regiji in prispevati k doseganju ciljev trajnostnega razvoja ter tako obravnavati temeljne vzroke za nezakonite migracije. Načrt naj bi vseboval tri dopolnjujoče se stebre: (i) aktiviranje naložb z združevanjem obstoječih instrumentov (kombiniranja) EU z novim jamstvom v okviru novega Evropskega sklada za trajnostni razvoj (EFSD); (ii) zagotavljanje tehnične pomoči za izboljšanje zakonodajnega okolja za javne organe in podjetja v partnerskih državah ter (iii) izboljšanje poslovnega in naložbenega okolja v partnerskih državah s spodbujanjem dobrega upravljanja, bojem proti korupciji, odpravo ovir za naložbe in odpravo izkrivljanja

⁷⁷ Sklep Komisije C(2015) 7293 final z dne 20. oktobra 2015.

⁷⁸ COM(2016) 603 final z dne 14. septembra 2016.

⁷⁹ COM(2016) 581 final z dne 14. septembra 2016.

trga. Uredba o jamstvu Evropskega sklada za trajnostni razvoj, ki je del prvega stebra, je v postopku odobritve.

Cilj tega inovativnega pristopa je partnerskim državam zagotoviti precejšnja dodatna sredstva v obliki naložb s strani mednarodnih finančnih institucij. Vključeval naj bi tudi vrsto namenskih tematskih, nacionalnih in regionalnih programov razvojnega sodelovanja EU, kombiniranih s strukturiranim političnim dialogom, usmerjenim v izboljšanje naložbenega okolja in splošnega političnega okolja v zadevnih državah.

Sredstva EU bodo leta 2020 znašala 3,35 milijarde EUR in po pričakovanjih naj bi Evropski sklad za trajnostni razvoj spodbudil do 44 milijard EUR dodatnih naložb. Če bodo države članice zagotovile posamezne prispevke v enaki višini, lahko spodbudi več kot 88 milijard EUR dodatnih naložb.

5. SKLEPNA UGOTOVITEV

Izvajanje pregleda ESP je izkazalo novo odločnost, da je treba politiko bolje prilagoditi interesom partnerjev in držav članic EU, in je pripomoglo k razvoju odnosov, ki bolje obravnavajo težavne skupne izzive pred nami, skladno z izvajanjem globalne strategije visoke predstavnice in v podporo njenemu izvajanju.

Izzivi v regiji ostajajo zelo veliki, vendar EU s partnerji sodeluje bolj prožno in z več občutljivosti ter omejena sredstva razporeja z večjim učinkom. Ključna načela politike – raznolik pristop in večje prevzemanje odgovornosti – bodo v prihodnjih letih še naprej vodila izvajanje prek diplomatskega ukrepanja, trgovinskih in naložbenih odnosov ter finančne pomoči in dolgoročnih regionalnih okvirov.

EU bo v procesu neprekinjenega sodelovanja z državljani EU in državljani partnerskih držav še naprej krepila prepoznavnost ESP, zlasti s poudarjanjem kratkoročnih, srednjeročnih in dolgoročnih koristi sodelovanja s sosedi.

To poročilo tudi ponovno potrjuje širšo udeležbo vseh ustreznih deležnikov pri izvajanju pregleda, tudi na podlagi predlogov, predloženih med obširnimi posvetovanjem leta 2015. Jasno kaže, da so bili od sprejetja pregleda narejeni pomembni koraki v smeri izpolnjevanja teh zavez.